

ANLb beleidsmonitoring amfibieën en vissen Gelderland in 2017

Rémon ter Harmsel, Thijs Schippers & Ronald Zollinger

RAVON

ANLb beleidsmonitoring amfibieën en vissen Gelderland in 2017

R. ter Harmsel, T. Schippers & R. Zollinger

RAVON

Colofon

Status uitgave:	Definitief
Datum uitgave:	19-07-2018
Titel:	ANLb beleidsmonitoring amfibieën en vissen Gelderland in 2017
Samenstellers:	Rémon ter Harmsel, Thijs Schippers & Ronald Zollinger
Foto's omslag:	
Aantal pagina's incl. bijlagen:	21
Projectnummer:	2017.087
Projectleider:	Rémon ter Harmsel
Naam en adres opdrachtgever(s):	Robbert Wolf Provincie Gelderland Programmateam Natuur & Landschap Postbus 9090 6800 GX Arnhem
Referentie opdrachtgever(s):	Zaaknummer 2017-001457

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Meetdoelen landelijke ANLb beleidsmonitoring	4
1.2	Meetdoelen en aanvullende monitoring Gelderland	5
1.3	Opgetreden wijzigingen gedurende 2017	6
1.4	Uitgevoerde werkzaamheden in 2017	7
1.5	Methodieken	8
2	Resultaten 2017	9
2.1	Uitvoering	9
2.1.1	Achterhalen van percee-eigenaren en betredingstoestemming	9
2.2	Veldresultaten	10
2.3	Communicatie en werving waarnemers	11
3	Aanbevelingen en aandachtspunten 2018	13
4	Dankwoord	14
5	Literatuur	15
	Bijlage I – overzichtskaarten	16

1 Inleiding

Het vernieuwde stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer loopt vanaf 2016. Het agrarisch natuurbeheer wordt toegepast daar waar dat het meest kansrijk is. De uitvoerende agrariërs – verenigd in collectieven – moeten de effecten van hun eigen beheer gaan monitoren ten behoeve van het beheer. Ze zijn verantwoordelijk voor het organiseren van de beheermonitoring, dus de effecten van het beheer op de soorten met als doel lerend beheren. De provincies monitoren via BIJ12 landelijk wat de verschillen zijn in trends van toe- of afname van de doelsoorten tussen het door deze agrariërs beheerde gebied en het agrarisch gebied daarbuiten (beleidsmonitoring). Dit gebeurt in de vorm van een landelijke monitoring. In 2016 is door RAVON gestart met het uitvoeren van de beleidsmonitoring gericht op amfibieën en vissen, conform de hiervoor opgestelde meetnetontwerpen (Herder et al. 2015, Kranenbarg et al. 2015). In 2017 is vervolgens het eerste volledige onderzoeksjaar geweest.

Provincie Gelderland wil aanvullend op de landelijke monitoring uitspraken kunnen doen over het effect van ANLb op provinciaal niveau en is daarvoor in 2016 gestart met het laten uitvoeren van aanvullende monitoringsinspanning binnen de provincie (Harmsel, ter et al., 2017). In 2017 is deze inspanning herhaald met dezelfde meetdoelen.

In dit rapport worden de resultaten van de monitoring in Gelderland (landelijke ANLb monitoring en provinciale aanvulling) voor de situatie in 2017 beschreven.

1.1 Meetdoelen landelijke ANLb beleidsmonitoring

De volgende meetdoelen zijn opgesteld ten behoeve van de landelijke ANLb beleidsmonitoring:

1. Bepalen van landelijke ontwikkelingen van de doelsoorten boomkikker, heikikker, kamsalamander, knoflookpad, poelkikker, rugstreeppad, kleine modderkruiper, grote modderkruiper, bittervoorn en beekprik in aantal en/of verspreiding in ANLb-gebieden;
2. Bepalen van verschillen in de landelijke ontwikkelingen van de genoemde doelsoorten in aantal en/of verspreiding tussen gebieden met en zonder ANLb¹.

Voor de amfibiesoorten heikikker, kamsalamander, poelkikker en rugstreeppad wordt hierbij een detectie van veranderingen van 5% per jaar nagestreefd; voor de boomkikker en knoflookpad van 10% per jaar.

Voor de vissoorten bittervoorn, kleine modderkruiper en grote modderkruiper wordt hierbij een detectie van veranderingen van 5% per jaar nagestreefd; voor de beekprik van 10% per jaar.

¹ Onder gebieden met ANLb worden die gebieden verstaan waar de collectieven van agrarische natuurverenigingen daadwerkelijk gaan beheren (dus het “te beheren gebied” binnen het “beschikte gebied”). Gebieden zonder ANLb zijn de agrarische gebieden waar de doelsoorten voor kunnen komen.

1.2 Meetdoelen en aanvullende monitoring Gelderland

De Provincie Gelderland heeft besloten aanvullend op de landelijke monitoring extra plots te monitoren om provinciaal uitspraken te kunnen doen. De provincie heeft hiervoor volgende beleidsdoelen vastgesteld:

1. Bepalen van provinciale ontwikkelingen van de doelsoorten boomkikker, heikikker, kamsalamander, knoflookpad, poelkikker en rugstreeppad in aantal en/of verspreiding in ANLb-gebieden;
2. Bepalen van verschillen in de provinciale ontwikkelingen van de doelsoorten boomkikker, heikikker, kamsalamander, knoflookpad, poelkikker en rugstreeppad in aantal en/of verspreiding tussen gebieden met en zonder ANLb.

Voor alle soorten wordt hierbij een detectie van veranderingen van 10% per jaar nagestreefd, met de daarbij behorende 25 plots per stratum. De strata zijn hierbij per soort:

- het stratum agrarisch gebied met beheer vanuit ANLb;
- het stratum agrarisch gebied zonder beheercontract vanuit ANLb.

Vanuit de landelijke monitoring ligt voor iedere doelsoort al een aantal plots binnen deze strata in Gelderland. Hierbij is in 2016 gestreefd naar een evenredige verdeling van de plots binnen de provincies. Daarnaast is het aantal te monitoren plots afhankelijk van de afgesloten pakketten waarin leefgebied voor een soort onder beheer valt. Op basis van het aantal landelijke plots, het gewenste aantal plots in Gelderland en de beheerpakketten is in 2016 het aantal aanvullend te realiseren plots voor Gelderland bepaald en in 2017 doorgezet. Dit zijn, aanvullend op het landelijke meetnet, 11 plots per stratum voor boomkikker, 14 voor heikikker en 3 voor poelkikker. In totaal betreft dit dus respectievelijk 22, 28 en 6 extra te selecteren en te monitoren plots, zoals weergegeven in tabel 1.1, e.e.a. conform de offerte. Bij aanwijzing van de plots is gekeken naar mogelijkheden voor combinatie van verschillende soorten, waardoor het aantal ruimtelijke locaties zo efficiënt mogelijk wordt ingetekend.

Tabel 1.1. In 2017 nagestreefd aantal km-hokken per doelsoort per stratum (stratum binnen en stratum buiten ANLb beheerd gebied) in de Provincie Gelderland vanuit het Landelijke Meetnet ANLb en de aanvulling voor Gelderland.

Soort	Landelijk meetnet in Gelderland ANLb	Landelijk meetnet in Gelderland referentie	Provinciale aanvulling meetnet in Gelderland ANLb	Provinciale aanvulling meetnet in Gelderland referentie	Gewenst minimaal per stratum provincie Gelderland
Boomkikker	14	14	11	11	25
Knoflookpad	10	10	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Heikikker	11	11	14	14	25
Poelkikker	22	22	3	3	25
Rugstreeppad	9	9	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Kamsalamander	31	31	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Bittervoorn	7	7	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Grote modderkruiper	19	19	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Kleine modderkruiper ²	7	7	0	maximum o.b.v. aanvragen	n.v.t.
Beekprik	0	0	0	Inactief	n.v.t.

² Kleine modderkruiper is binnen Gelderland geen doelsoort.

1.3 Opgetreden wijzigingen gedurende 2017

Gedurende de looptijd van het project in 2017 zijn een aantal wijzigingen opgetreden die effect gehad hebben op de aantallen plots en de ligging hiervan. Dit betreffen:

1. Uit interprovinciale overleggen is duidelijk geworden dat een evenredige verdeling van de plots over de provincies niet langer haalbaar en noodzakelijk geacht werd. Op basis hiervan heeft RAVON de ligging van de plots aangepast. Voor enkele soorten met een beperkt verspreidingsgebied, ligt het zwaartepunt van de plots nu binnen een enkele provincie;
2. Daarnaast is gebleken dat veel plots die in 2016 als referentielocatie waren ingetekend, gedurende 2017 zijn overgegaan naar ANLb-locaties waardoor het stratum van deze plots is gewijzigd;
3. Ten slotte is gedurende het jaar gebleken dat veel plots eenvoudig voor extra soorten aangewezen konden worden, waardoor de omvang van het meetnet kon groeien zonder dat daarvoor aanvullende inspanning benodigd was. Dit betekent bijvoorbeeld dat een plot dat voor de provinciale aanvulling is opgenomen voor boomkikker, gedurende het jaar ook is aangewezen voor poelkikker, ondanks dat dit voor de omvang van het meetnet niet strikt noodzakelijk was.

Bovenstaande heeft als resultaat gehad dat aan het eind van 2017 het aantal aanvullend aan te wijzen plots binnen Gelderland niet meer overeenkomt met het aantal zoals vermeld in tabel 1.1.

In tabel 1.2 is weergegeven per doelsoort en stratum hoeveel meetplots eind 2017 zijn aangewezen, onderverdeeld in de landelijke monitoring en de provinciale aanvulling daarop.

Tabel 1.2. Eindsituatie ingetekende aantallen km-hokken (meetplots) in 2017 per doelsoort per stratum (stratum binnen en stratum buiten ANLb beheerd gebied) in de Provincie Gelderland vanuit het Landelijke Meetnet ANLb en de aanvulling voor Gelderland.

Soort	Landelijk meetnet in Gelderland ANLb	Landelijk meetnet in Gelderland referentie	Provinciale aanvulling meetnet in Gelderland ANLb	Provinciale aanvulling meetnet in Gelderland referentie	Gewenst minimaal per stratum provincie Gelderland
Boomkikker	22	22	12	9	25
Knoflookpad	12	12	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Heikikker	20	37	21	7	25
Poelkikker	34	39	14	9	25
Rugstreeppad	9	9	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Kamsalamander	40	36	0	geen	25
Bittervoorn	12	12	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Kleine modderkruiper ³	10	11	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Grote modderkruiper	10	12	0	maximum o.b.v. aanvragen	25
Beekprik	0	0	0	Inactief	n.v.t.

³ Kleine modderkruiper is binnen Gelderland geen doelsoort.

Zoals af te leiden is uit tabel 1.2, zijn de aantallen meetplots die voor 2018 noodzakelijk zijn om de landelijke aantallen aan te vullen tot de gewenste 25, ondertussen veranderd. Voor boomkikker betreft het aantal ontbrekende meetplots 3 per stratum en voor heikikker 5 voor enkel het stratum ANLb. Voor poelkikker zijn geen aanvullingen meer noodzakelijk, zoals ook het geval is voor kamsalamander. Voor de overige soorten laten het aantal geschikte ANLb-aanvragen, en de beperkte verspreiding van de doelsoorten, het niet toe om het gewenste aantal van 25 meetplots per stratum te bewerkstelligen.

1.4 Uitgevoerde werkzaamheden in 2017

In 2016 is als doel gesteld om aansluitend op de landelijke ANLb beleidsmonitoring op voldoende meetpunten in Gelderland te monitoren om in de daaropvolgende jaren een vergelijking met 2016 te kunnen maken. Dit doel geldt eveneens voor 2017.

Het uitgangspunt hierbij is dat de monitoring wordt opgezet als uitbreiding van het bestaande NEM Amfibieën, met gebruik van de daarbij behorende protocollen en zo veel mogelijk uitvoering van de monitoring door vrijwilligers met dezelfde kwaliteitsborging. Een deel van de meetpunten is door beroepskrachten geïnventariseerd. De uitgevoerde werkzaamheden in 2017 zijn onder te verdelen in:

1. Het controleren van de geldigheid van de extra monitoringslocaties ten behoeve van de provinciale vergelijking op basis van nieuw afgesloten beheerspakketten;
2. Het mobiliseren van het bestaande vrijwilligersnetwerk en het werven en opleiden van nieuwe vrijwilligers;
3. Het inventariseren van de aangewezen monitoringslocaties, valideren van de binnengekomen data en ontsluiting hiervan in de NDFF en oplevering aan het CBS ten behoeve van een statistische analyse.

1.5 Methodieken

Voor de meetsystematiek is gebruik gemaakt van de opbouw zoals deze is opgesteld in de meetnetontwerpen voor amfibieën (Herder et al., 2015) en vissen (Kranenbarg et al., 2015). Dit betekent dat meetlocaties op een schaalniveau van 1x1 kilometerhok aangewezen zijn, in lijn met de geldende NEM-systematiek. De meetpunten worden gekozen in geschikte habitats binnen de meetlocatie. Binnen ieder meetpunt (kilometerhok) zijn 2 tot 4 verschillende meetlocaties aangewezen. Een meetpunt is volledig afgerond, indien alle hierbinnen aanwezige meetlocaties volledig volgens protocol zijn onderzocht. Door per meetlocatie meerdere meetpunten te nemen is het mogelijk om op basis van aan/afwezigheid trendberekeningen te doen. Het aantal meetpunten binnen een gebied waar een soort voorkomt is dan een semi-kwantitatieve maat voor de populatieomvang. Deze insteek wordt momenteel al door het CBS gebruikt om trends te bepalen.

Na het startjaar in 2016, waarbij de nadruk lag op het minimaal eenmaal bezoeken van alle locaties om de geschiktheid en toegankelijkheid (betredingstoestemming) hiervan in het veld te kunnen beoordelen, is in 2017 ingezet op het zoveel mogelijk afronden van alle inventarisaties conform protocol. Dit betekent dat voor alle soorten een tweede bezoek wordt uitgevoerd, voor boomkikker tevens een derde bezoek en voor knoflookpad zowel een derde als een vierde bezoek. In hoofdstuk 2 wordt hier verder op ingegaan.

Voor de inventarisatie in het veld worden de handleidingen gevolgd zoals deze voor het meetnet ANLb zijn opgesteld (RAVON ANLb-team, 2016).

2 Resultaten 2017

2.1 Uitvoering

Inventarisatie heeft in 2017 plaatsgevonden in Gelderland door:

- Vrijwilligers, stagiairs en medewerkers van RAVON
- Medewerkers van adviesbureau Regelink Ecologie & Landschap (Landelijke beleidsmonitoring)

De inventarisatieperiode voor amfibieën is in maart begonnen en eind augustus, met voor boomkikker enige uitloop, afgelopen. Voor vissen heeft de inventarisatie doorgelopen tot en met oktober.

2.1.1 Achterhalen van percee-eigenaren en betredingstoestemming

Doordat vrijwel alle locaties in 2016 al minimaal eenmaal bezocht zijn, was het in 2017 aanzienlijk eenvoudiger om de verschillende locaties te betreden. Locaties waar geen toestemming voor gegeven was, zijn immers vorig jaar reeds gewijzigd.

Een groot voordeel ten opzichte van 2016 is dat vrijwel alle locaties bezocht zijn, waardoor de tijd om de eigenaren te achterhalen naar verwachting in 2018 aanzienlijk lager is. Feit blijft echter dat voor een bezoek wel vrijwel altijd opnieuw toestemming gevraagd moet worden. Bovendien is het te verwachten dat ook komend jaar weer een aantal locaties verlegd moet worden naar nieuwe locaties als gevolg van wijzigingen in het bestand met pakketkeuzes van de verschillende collectieven dat begin 2018 door RVO wordt aangeleverd.

In het algemeen wordt door agrariërs medewerking verleend aan de betreding van hun land. De inspanningen van 2016, en continuering daarvan in 2017, om goede relaties op te bouwen met de verschillende collectieven, lijken hun vruchten af te werpen. Medewerking van zowel de collectieven als individuele agrariërs is eenvoudiger gebleken dan in 2016. Omdat meermaals ook in het veld of bij de collectieven op kantoor overleg is geweest over het meetnet, de beleidsmonitoring en de verschillende doelsoorten, groeit het draagvlak langzaam. Veel agrariërs zijn ronduit positief en ook oprecht geïnteresseerd in de resultaten van de inventarisatie, is gebleken uit de vele gesprekken die aan de deur gevoerd zijn. Hierbij hebben ook de stagiairs die voor RAVON hebben meewerkt aan het uitvoeren van de monitoring een belangrijke rol gehad. Persoonlijk contact met agrariërs, de tijd nemen om de werkzaamheden uit te leggen en het overhandigen van informatie en contactgegevens, zijn hierbij essentieel.

Weigering tot betredingstoestemming van percelen vindt over het algemeen (landelijk bekeken) plaats bij agrariërs die niet meedoen met het ANLb, dus de referentielocaties. In Gelderland is het aantal percelen waarvoor geen toestemming is verkregen, zeer beperkt gebleken.

2.2 Veldresultaten

In onderstaande tabel is de stand van zaken voor de provincie Gelderland weergegeven voor alle voor amfibieën en vissen geselecteerde meetpunten (km-hokken) binnen de landelijke en aanvullende monitoring. Zoals ook in de toelichting bij tabel 1.2 is vermeld, is het aantal meetplots dat aan het eind van 2017 is ingetekend, gewijzigd ten opzichte van de aantallen zoals deze in de offerte zijn vermeld. Het totaal aantal meetpunten is sterk gestegen, met name door het aanwijzen van extra soorten in al bestaande meetplots. Dit is bijvoorbeeld bij poelkikker het geval geweest, die in veel locaties waar boomkikker geïnterpreteerd wordt, eenvoudig aanvullend kon worden aangewezen.

Tabel 2.1. Veldresultaten Gelderland 2017.

Soort / stratum	# meetpunten in landelijk meetnet	# meetpunten voor provinciale aanvulling in Gelderland	Totaal # meetpunten in Gelderland	niet bezocht	eerste bezoek uitgevoerd	tweede bezoek uitgevoerd	vaker bezocht	doelsoort aangetroffen	% doelsoort aangetroffen
Boomkikker ANLb	22	12	34	0	34	25	9	11	32%
Boomkikker referentie	22	9	31	1	30	27	14	7	23%
Heikikker ANLb	20	21	41	6	35	13		10	29%
Heikikker referentie	37	7	44	9	35	10		19	54%
Kamsalamander ANLb	40		40	8	32	20		20	63%
Kamsalamander referentie	36		36	10	26	19		15	58%
Knoflookpad ANLb	12		12	3	9	5	5	4	44%
Knoflookpad referentie	12		12	4	8	3	4	7	88%
Poelkikker ANLb	34	14	48	8	40	27		26	65%
Poelkikker referentie	39	9	48	9	39	31		25	64%
Rugstreepad ANLb	9		9	1	8	8		0	0%
Rugstreepad referentie	9		9	1	8	8		0	0%
Bittervoorn ANLb	12		12	6	6	3		6	100%
Bittervoorn referentie	12		12	3	9	5		9	100%
Kleine modderkruiper ANLb	10		10	4	6	3		6	100%
Kleine modderkruiper referentie	11		11	3	8	4		6	75%
Grote modderkruiper ANLb	10		10	4	6	3		1	17%
Grote modderkruiper referentie	12		12	1	11	5		4	36%
	359	72	431	81	350	219	32	176	

De kleine modderkruiper behoort niet tot de Gelderse doelsoorten, echter wel tot de landelijke. Het is om die redenen dat de landelijke plots die binnen Gelderland gelegen zijn, hier zijn opgenomen.

In tabel 2.1 is te zien dat voor een aantal soorten het (minimaal eenmaal) bezochte km-hokken ruim boven het minimaal benodigde aantal ligt. Dit geldt voor boomkikker, heikikker, kamsalamander en poelkikker. Voor de andere soorten is het aantal momenteel beschikbare km-hokken nog ontoereikend om tot de gewenste 25 meetpunten per stratum binnen Gelderland te komen. Mogelijk is op basis van het nieuwe totaalpakket aan afgesloten beheersvergoedingen dit aantal in 2018 verder te verhogen. Ook het verschuiven van een aantal meetpunten tussen provincies heeft een rol gespeeld. Daarnaast is het ontbreken van voldoende referentiepunten een punt van aandacht. Ook dit wordt komend jaar opnieuw tegen het licht gehouden.

In totaal is 81% van alle aangewezen meetpunten in Gelderland minimaal eenmaal bezocht. In gemiddeld 53% van de Gelderse km-hokken is de doelsoort aangetroffen. Er is een grote spreiding zichtbaar in de waargenomen trefkans. Rugstreeppad is dit jaar nergens waargenomen. Het aantal meetpunten voor deze soort is echter beperkt. Ook landelijk is rugstreeppad in 2017 slechts beperkt waargenomen. De algemenere soorten als kleine modderkruiper, bittervoorn en poelkikker zijn veelvuldig aangetroffen. In vergelijking met 2016 is heikikker aanzienlijk vaker aangetroffen (gemiddeld 41% ten opzichte van 10%). Dit komt waarschijnlijk doordat het veldonderzoek in 2017, in tegenstelling tot 2016, in de optimale periode heeft plaatsgevonden. In 2016 kon immers pas in het late voorjaar begonnen worden. Voor soorten die later in het voorjaar pas actief worden, zoals boomkikker en poelkikker, is de trefkans in 2017 niet veel gewijzigd ten opzichte van 2016. Ook voor kamsalamander, die gedurende een lange periode in het water aangetroffen kan worden, is de trefkans vrijwel gelijk. Voor rugstreeppad geldt dat deze in 2016 wel is aangetroffen, echter slechts in 2 locaties. De lage trefkans voor deze soort in het agrarisch gebied heeft zich dus in 2017 doorgezet. Hierbij speelt naar verwachting mee dat de soort in agrarisch gebied vaak diffuus verspreid aanwezig is en gebruik maakt van optredende pionier-situaties, waardoor de meetplots mogelijk niet op exact de juiste locatie liggen. Aandachtspunt hiernaast blijft de relatief lage trefkans voor grote modderkruiper (20% in 2016 en 27% in 2017). Gezien het feit dat het meetnet slechts kort actief is, dienen de gegevens met de nodige terughoudendheid geïnterpreteerd te worden.

2.3 Communicatie en werving waarnemers

Voor het mobiliseren en inzetten van vrijwilligers is gebruik gemaakt van de bestaande vrijwilligersnetwerken, waaronder verschillende lokale (aquatische) werkgroepen, (oud) stagiairs en actieve individuele vrijwilligers.

Een aantal bestaande vrijwilligers en vrijwilligers die in 2016 zijn geworven, is ook in 2017 weer op pad geweest om aanvullend op hun normale monitoringswerkzaamheden, ook voor het ANLb meetnet aan de slag te gaan. Tevens zijn nieuwe vrijwilligers geworven in 2017, die met name gezocht hebben naar boomkikkers en/of kamsalamanders.

Vrijwilligers zijn hoofdzakelijk geworven op basis van persoonlijke contacten. Daarnaast is door middel van nieuwsberichten op sociale media, waaronder Facebook, Twitter en

NatureToday aandacht gegenereerd voor het nieuwe meetnet. Met onze Facebook- en Twitter-accounts worden respectievelijk 4400 en 2500 mensen bereikt. Tevens is een ANLb-flyer verspreid. Ook is op diverse natuurdagen en de RAVON-dag aandacht besteed aan het ANLb en het meetnet.

Op basis van al deze activiteiten hebben zich nieuwe vrijwilligers gemeld, echter de aantallen zijn beperkter dan gehoopt. Een van de belangrijkste aandachtspunten is dat het animo vanuit de verschillende collectieven om actief deel te nemen aan de beleids- en beheermonitoring tot op heden beperkt is. In 2018 wordt geprobeerd om locaties zoveel mogelijk te combineren met locaties in Gelderse Natura 2000-gebieden, om het aanbod aantrekkelijker te maken voor vrijwilligers.

In 2017 zijn veel contacten die in 2016 met collectieven zijn opgebouwd, verder uitgebouwd. Er komen steeds meer aanvragen van collectieven voor hulp, informatie of gegevens. Waar mogelijk proberen we de collectieven hier zo mogelijk in te ondersteunen. De inhoudelijke gesprekken zijn goed, met name als het gaat over het inhoudelijke ANLb met betrekking tot doelsoorten en af te sluiten pakketten. Ook voor 2018 staan de eerste bijeenkomsten in het veld bij collectieven reeds gepland. Zoals gezegd is het animo om actief bij te dragen aan de beleidsmonitoring echter tot op heden beperkt. Het feit dat dit geen verplichte taak van de collectieven is, draagt hier waarschijnlijk aan bij. Daarnaast zijn de doelsoorten onder de vissen en amfibieën minder populair dan bijvoorbeeld weidevogels. In 2018 wordt nogmaals ingezet op het onder de aandacht brengen van het meetnet en de doelsoorten bij de collectieven. Daarnaast is het de verwachting dat monitoring (van zowel beleid als beheer) in 2018 meer nadrukkelijk op de agenda's van de collectieven komt, wat ook de participatie aan het meetnet ten goede kan komen.

Aanvullend op bovenstaande strategieën, wordt ook met behulp van stagiairs gewerkt aan het inventariseren van meetpunten. Dit gebeurt zowel voor amfibieën als voor vissen. In totaal zijn in 2017 12 stagiairs ingezet, waarvan er 6 ook in Gelderland gemonitord hebben. Goed opgeleide studenten vormen voor RAVON een belangrijke bron van nieuwe vrijwilligers en 'ambassadeurs' in hun regio. Bovendien is gebleken dat communicatie tussen de individuele agrariërs en jonge enthousiaste studenten zeer goed verloopt. Dit geldt voor zowel agrariërs waar referentielocaties gemonitord worden als bij ANLb-locaties.

We zoeken een nieuwe doelgroep van vrijwilligers die veel meer binding heeft met het agrarische landschap. In de praktijk betekent dat de groep mensen die al veel aan landschapsbeheer doet in het boerenland (bv knotten van wilgen, opschonen van poelen) of in natuur geïnteresseerd is vanuit de ANV's. De komende jaren werken we er aan die doelgroep beter te bereiken, en waar interesse is beter op te leiden en te begeleiden.

3 Aanbevelingen en aandachtspunten 2018

Op basis van de werkzaamheden en resultaten in 2017, kunnen we de volgende aanbevelingen en aandachtspunten formuleren:

- Het werven van vrijwilligers is een proces van de lange termijn. Onze ervaringen met onze andere lopende meetnetten, heeft dit over de jaren wel aangetoond. Er wordt immers gebouwd aan langlopende duurzame relaties. Vrijwilligers combinaties uit laten voeren van monitoring in Natura 2000-gebieden en agrarisch gebied kan mogelijk ook een stimulans zijn.
- Omwille van de opstartperiode is het aan te raden om de target voor het meetnet het komende jaar in lijn met 2017 te behouden op 75% procent.
- Op basis van de locatiebezoeken van 2016 en 2017 is gebleken dat een aantal locaties die nu onderzocht worden als referentie, feitelijk niet voldoen aan de eisen als referentielocatie. In veel gevallen betreft dit natuurgebieden van terrein behorende organisaties. Dit is met name het geval bij locaties voor knoflookpad en boomkikker, maar ook gedeeltelijk voor kamsalamander. Dit is met name te wijten aan het moeilijk te vinden zijn van referentielocaties in het agrarisch gebied. In overleg met BIJ12 en CBS is afgesproken om begin 2018 te inventariseren in hoeverre gepaard monitoren van locaties een mogelijkheid is, waar gezocht wordt naar nabijgelegen referentie- en ANLb-locaties en in totaal een lager aantal te monitoren locaties. Dit maakt onderdeel uit van het landelijke meetnet, maar de uitkomsten hiervan zullen naar verwachting ook gevolgen hebben voor de invulling van de aanvullende monitoring binnen Gelderland.
- Als gevolg van de wijzigingen die benoemd zijn in paragraaf 1.3 zijn de aantallen meetplots die aanvullend zijn aangewezen in Gelderland niet meer in lijn met de aantallen zoals deze eind 2016/ begin 2017 zijn vastgesteld. Voor poelkikker zijn geen aanvullingen meer nodig en voor boomkikker en heikikker kunnen de benodigde aanvullingen sterk naar beneden worden bijgesteld. In de opdracht voor 2018 dienen deze wijzigingen verwerkt te worden. Tevens dient onderzocht te worden of op basis van het nieuwe landelijke bestand met afgesloten pakketten, het mogelijk is om voor de soorten waar het streefaantal van 25 meetplots per stratum in 2017 nog niet behaald is, dit aantal nu wel te halen.

4 Dankwoord

Bij de uitvoering van dit project en de totstandkoming van dit rapport zijn verschillende organisaties en personen betrokken geweest. Wij willen hen hiervoor hartelijk bedanken.

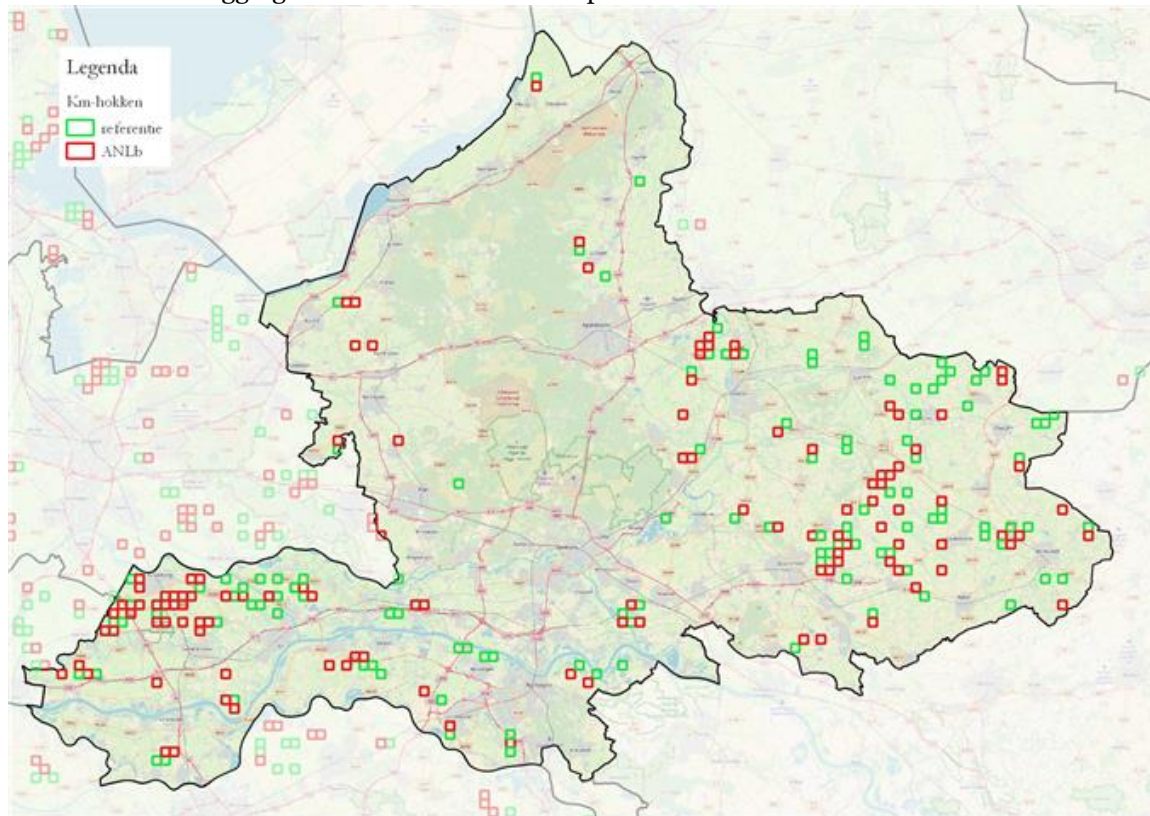
- Provincie Gelderland: Robbert Wolf
- RAVON-vrijwilligers, medewerkers en stagiairs
- Regelink Ecologie & Landschap
- Stichting Collectief Agrarisch Natuurbeheer
- Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek
- Collectief Rivierenland
- Collectief Veluwe

5 Literatuur

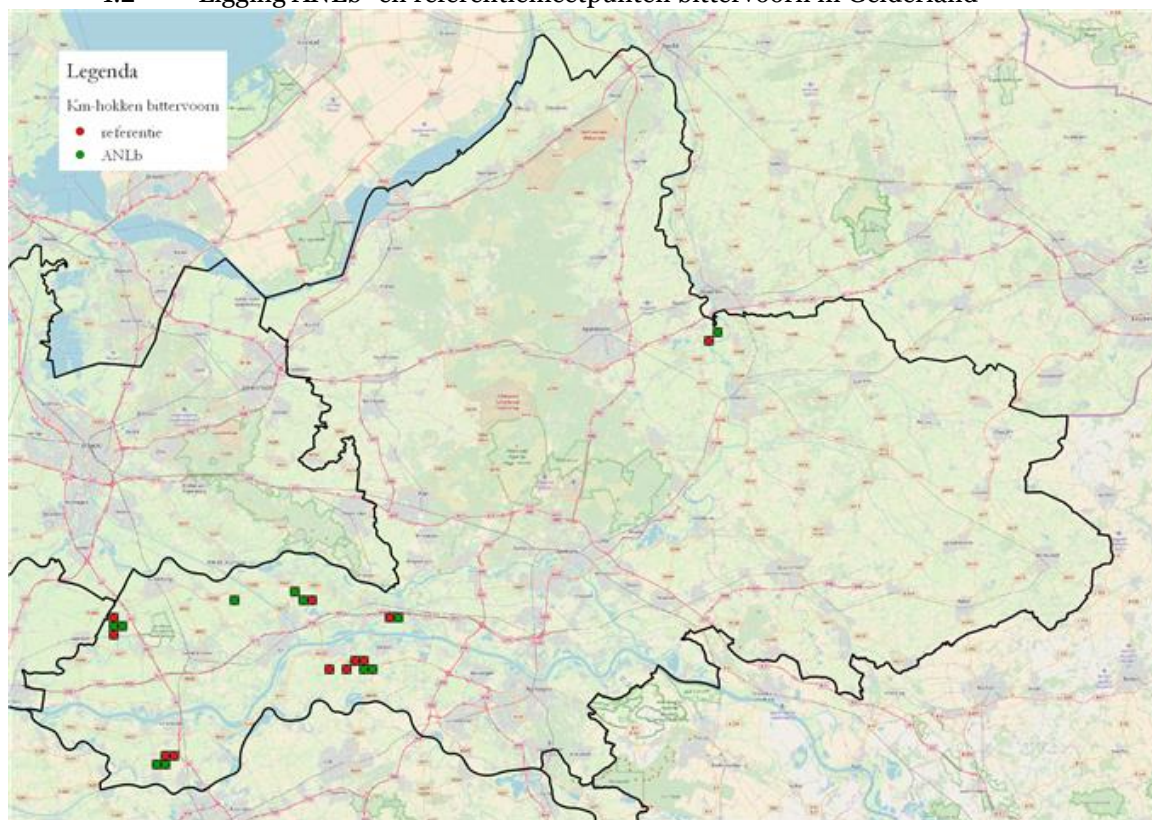
- J.E. Herder, J. Kranenbarg & R. Zollinger, 2015. ANLb beleidsmonitoring amfibieën – Meetnetontwerp en haalbaarheidsanalyse. Rapportnummer 2015.088. Stichting RAVON, Nijmegen.
- J. Kranenbarg, J.E. Herder & R. Zollinger, 2015. ANLb beleidsmonitoring vissen - Meetnetontwerp en haalbaarheidsanalyse. Rapportnummer 2015.089. Stichting RAVON, Nijmegen.
- ANLb-team RAVON, 2016. Meetnet vissen Agrarisch Natuur- & Landschapsbeheer. Handleiding beleidsmonitoring voor bittervoorn, kleine modderkruiper, grote modderkruiper en bittervoorn. Stichting RAVON, Nijmegen
- ANLb-team RAVON, 2016. Meetnet amfibieën Agrarisch Natuur- & Landschapsbeheer. Handleiding beleidsmonitoring boomkikker, heikikker, kamsalamander, knoflookpad, poelkikker en rugstreeppad. Stichting RAVON, Nijmegen
- Harmsel, R. ter, T. Schippers & R. Zollinger. Beleidsmonitoring amfibieën en vissen Gelderland in 2016.

Bijlage I - overzichtskaarten

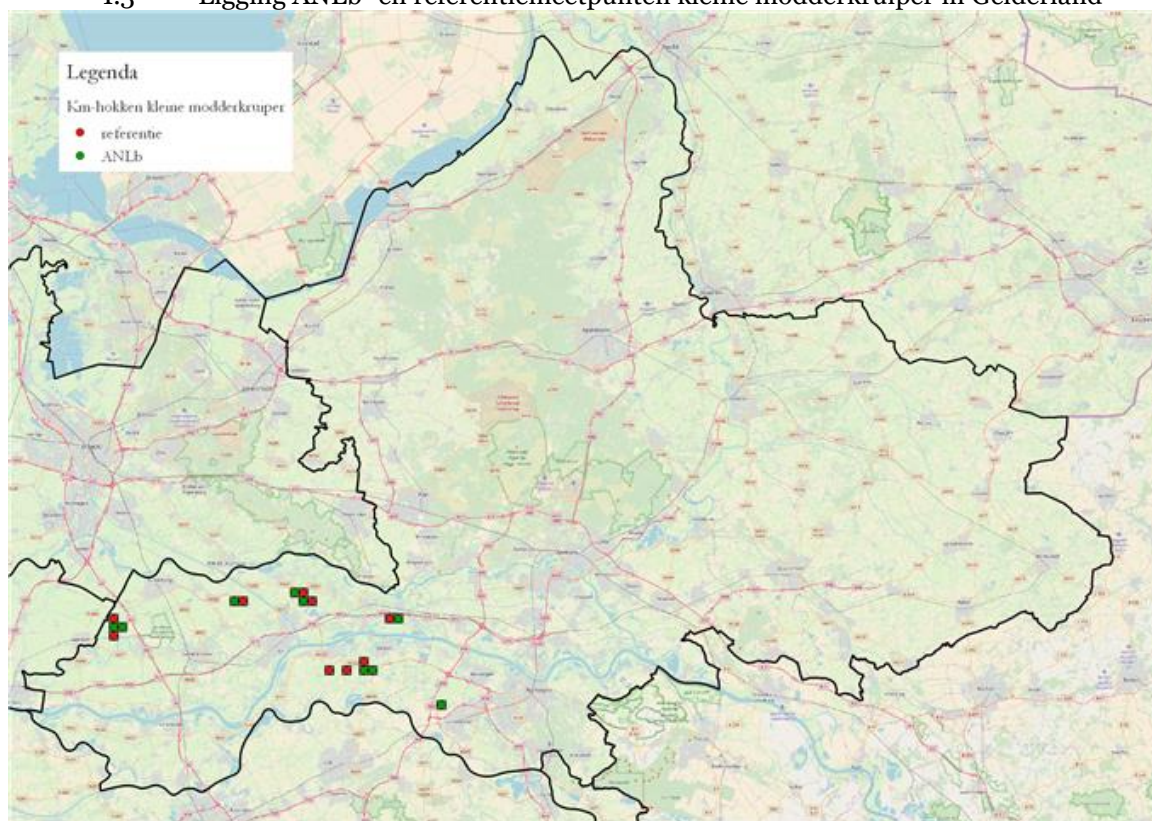
I.1 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten in Gelderland

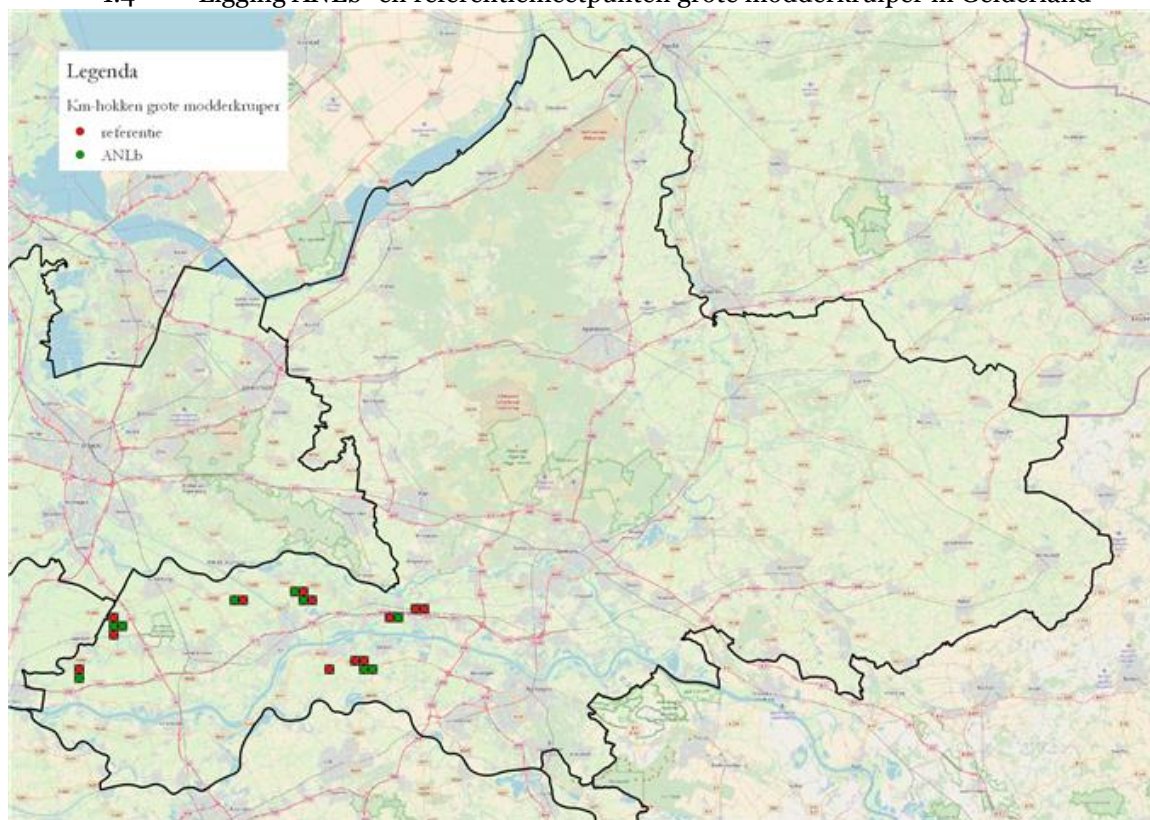
I.2 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten bittervoorn in Gelderland

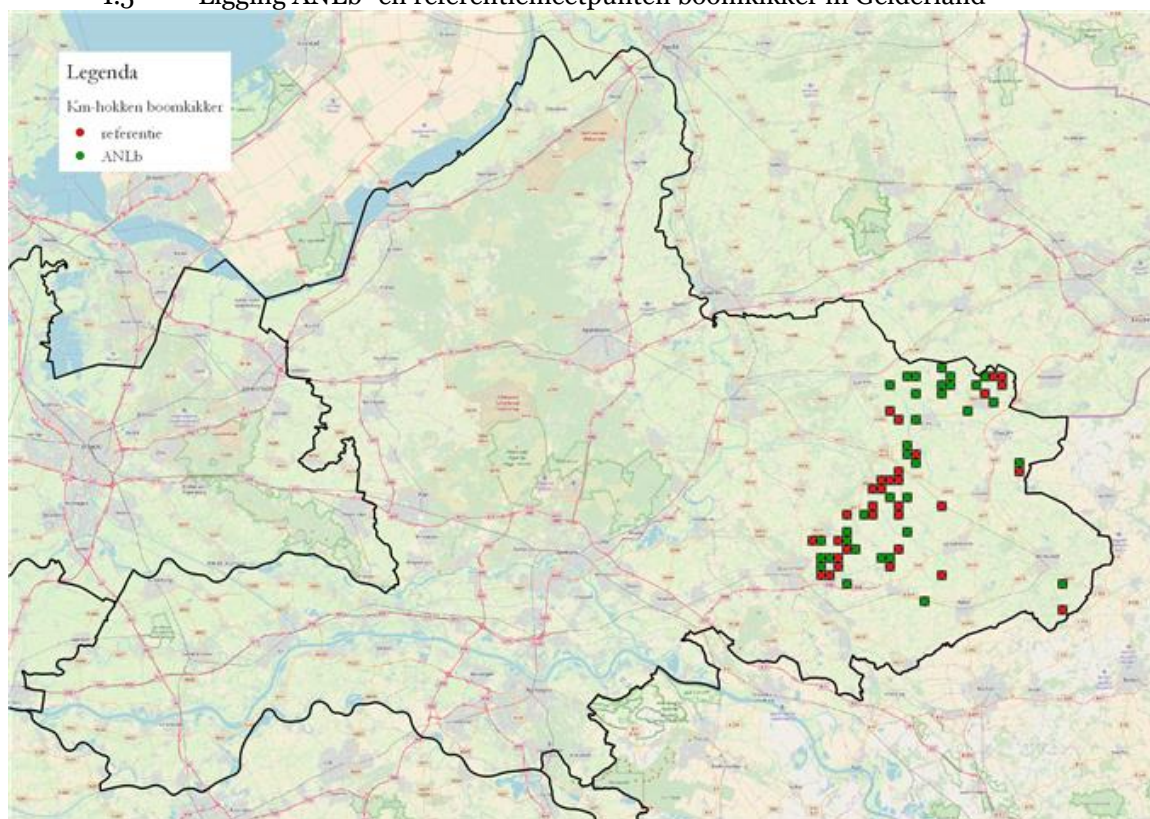
I.3 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten kleine modderkruiper in Gelderland

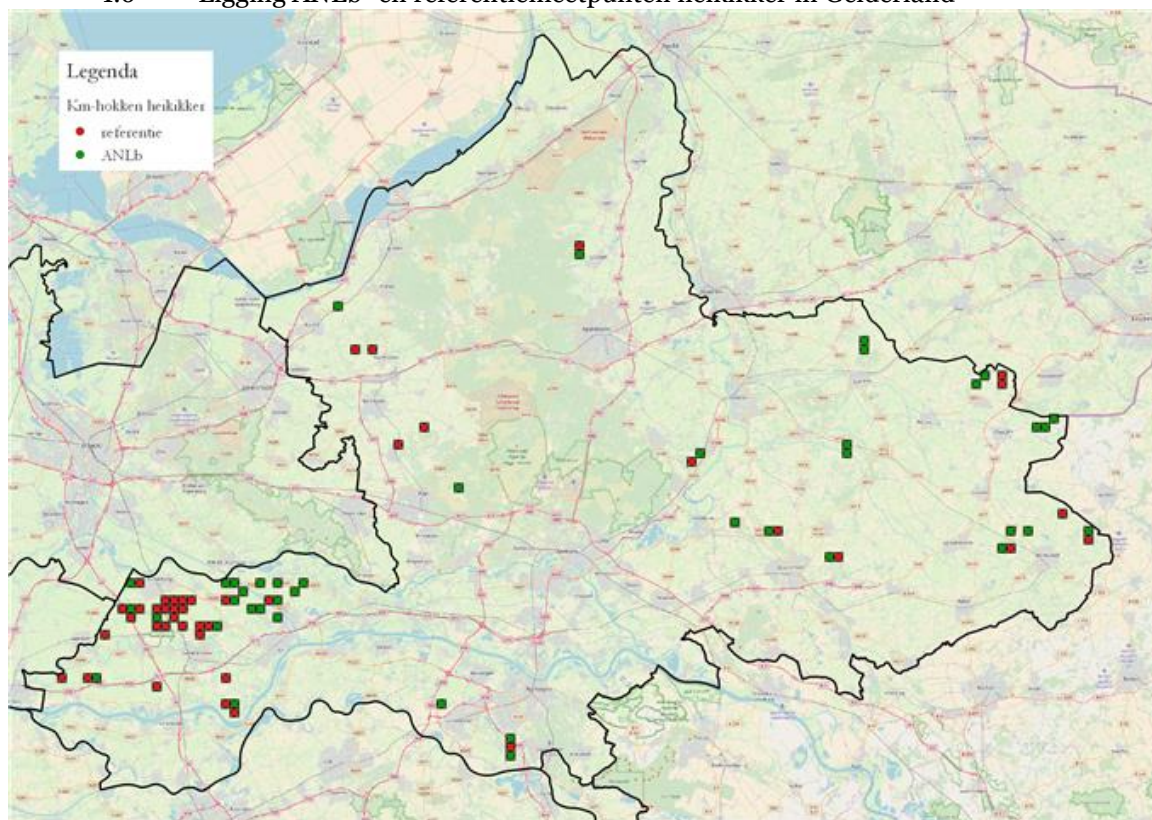
I.4 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten grote modderkruiper in Gelderland

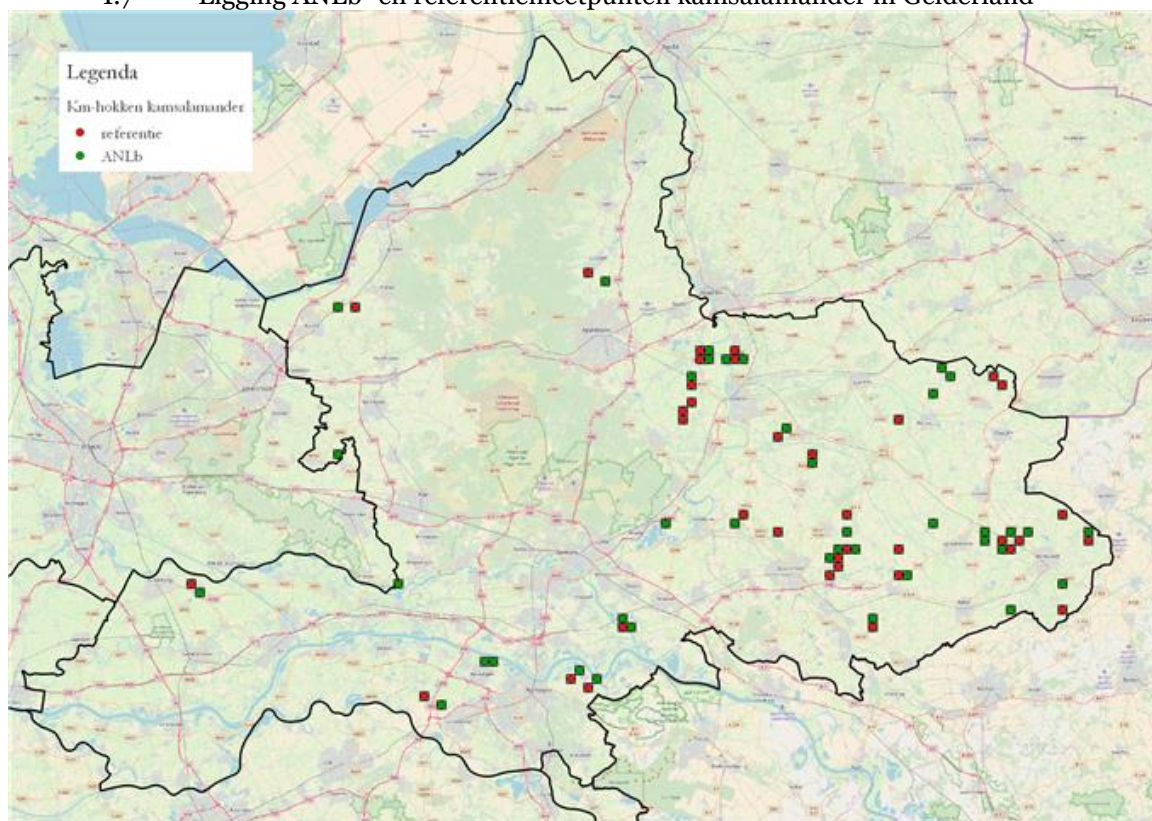
I.5 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten boomkikker in Gelderland

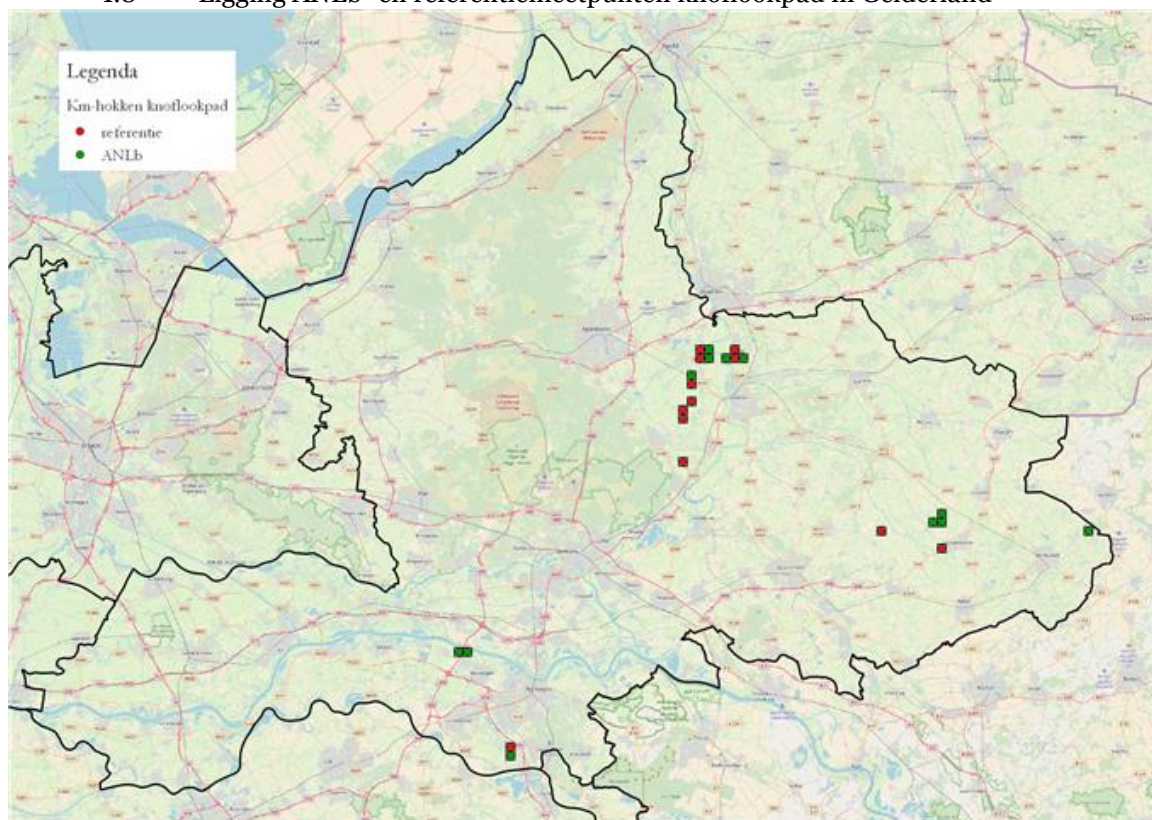
I.6 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten heikikker in Gelderland

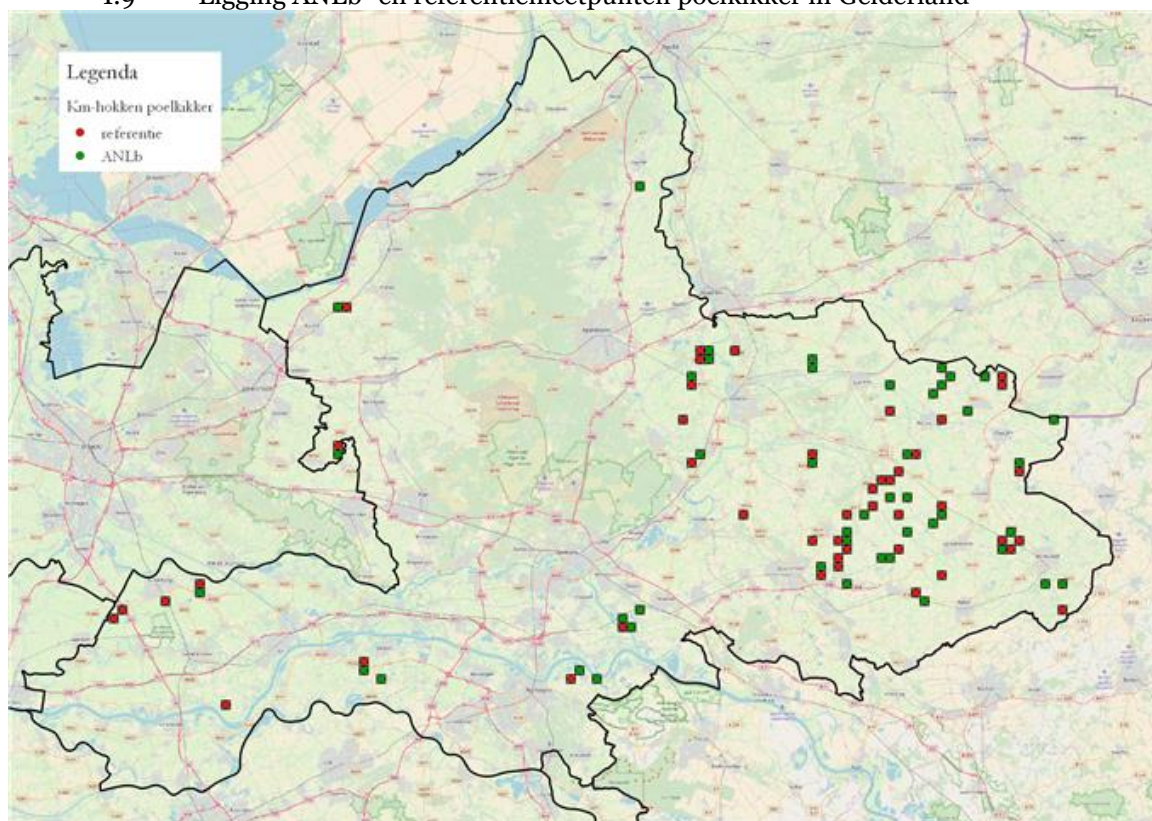
I.7 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten kamsalamander in Gelderland

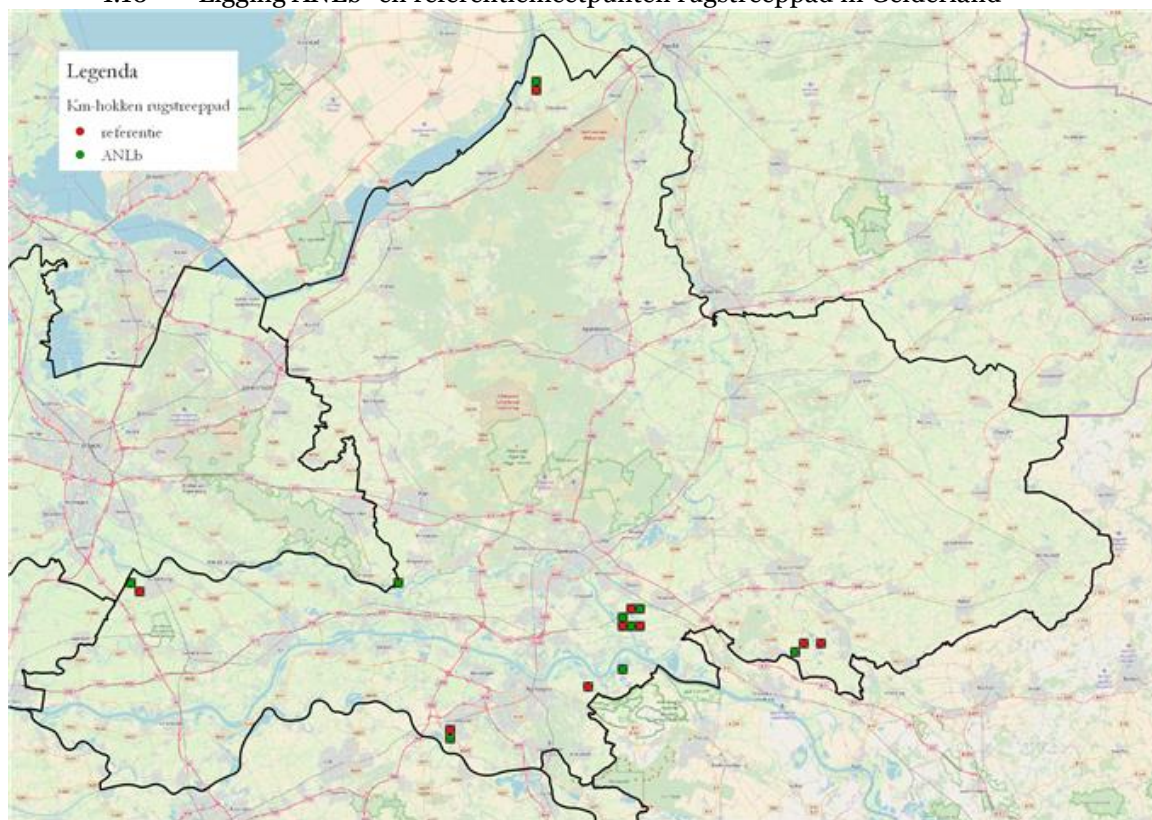
I.8 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten knoflookpad in Gelderland

I.9 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten poelkikker in Gelderland

I.10 Ligging ANLb- en referentiemeetpunten rugstreeppad in Gelderland

RAVON

Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland

Natuurplaza

Toernooiveld 1 - 6525 ED Nijmegen

Postbus 1413 - 6501 BK Nijmegen

T: 024 - 7 410 600 (alg.)

www.ravon.nl

